

РЕНЕСАНСЪТ И НАЧАЛОТО НА СТАТИСТИЧЕСКИТЕ ОТКРИТИЯ

Никола Чолаков*

Корените на статистиката се губят далече в древността. Макар и забудена с много неизвестност и неопределеност, в далечната история на статистиката се откриват редица ярки и впечатляващи моменти. Известно е, че в древен Китай са събирали данни както за селското стопанство, така и за метеорологичните условия с цел прогнозиране на добивите. Древните елини са натрупвали информация за морските течения и посоката и скоростта на ветровете и така са създали навигацията. Техният практически опит е осмислян от такива умове като Аристотел, поставил основите на интелектуалната история на цивилизования свят за следващите двадесет века. Постиженията на Аристотел в изучаването и осмислянето на това какво представлява систематизирането на фактическия емпиричен материал, изясняването на механизма на силогизмите и канализирането на дедуктивната логика ще оставят ярък отпечатък в развитието на статистиката до наши дни. На Аристотел принадлежи един от първите по-системни опити да се осветли отделният факт и въобще случайността като отклонение от природните закони или като нещо непреднамерено (Шейнин, 1986). Още в ранната Римска империя са провеждани преброявания на населението с оглед на попълване на войската с редовен набор и така се създава регулярно демографско изучаване (макар и с доста стеснена цел). Известният лекар и естествоизпитател Гален (II в.) се опитва да определи "средното състояние" като най-подходящо за хората. Много впечатляващи са опитите на римския адвокат Улпиан (Domitius Ulpianus, III в.) да изучи продължителността на живота на човека във връзка с пожизнените ренти и осъществяването на наследствените права (Lex Falcidia). Улпиан вероятно е първият добрал се до понятието за средната продължителност на предстоящия живот като важен биометричен показател и е изработил първата таблица за смъртност. Таблицата на Улпиан (с някои по-късни допълнения) е използвана за застрахо-

* Д-р, доцент в катедра "Труд и социална защита" в Университета за национално и световно стопанство, София; e-mail: cholack@bigfoot.com .